

Радой Ралин

Кадровикът Теофраст

Мразя измислиците, на ако ще и да са най-поучителни. Предпочитам преживените неща. Затова се старая да описвам само което съм видял и преживял-било найе, било насън. И понеже човешката памет е къса (тя неведнъж е доказвала това си преимущество), сутрин не излизам без бележник и молив. Нощем пък заспивам с тях, за да си стенографирам сънищата.

А сънят, като субективен образ на обективната действителност, понякога представлява цяло произведение на изкуството. Че това е така, ще ви докажа документално, след като ви споделя снощния си необикновен сън.

Сънувам, че стоя зад своето абаносово бюро.

Аз не съм най-талантливият, но пък съм най-реномираният, най-търсеният, най-отговорният писател в страната! За щастие така е било във всички времена...

Двете ми секретарки, две истински модерни самодиви с луминистцентни очи, непрекъснато снемат и дигат мигли и телефонни слушалки, за да приемат многобройните поръчки. В срок от три дни аз трябва да изготвя:

– два сценария за кинокомедиите „Отечествена любеница“ и „Явно-то лапане на седмака“;

– един сценарий за юношеско-приключенски филм: „Пеленачета бдете!“;

– една драматизация на „Произход на видовете посредством естествения подбор“ по Чарлс Дарвин;

– съвременната младежка драма „От чужди страници“ и част III от нашумелия мой роман за юноши и възрастни от всички възрасти „Полуостровът на полуфабрикатите“.

Аз работя съвестно и усилено, с истинско съзнание за навременното изпълнение на договорените условия. В моя помощ, освен двете секретарки и частния ми адвокат, са и десетте служители от личната ми документация. Това са безспорно грамотни хора-неуспели писатели или адвокати, които се ровят непрестанно и всеотдайно из енциклопедиите, речниците, списанията и книгите на колегите ми от всички векове.

Извънзатно съм привлякъл маса сътрудници: из полските райони разпращам пенсионираните учителки по литература, за да ми хващат свежи народни изрази; по нископланинските райони-студентки и млади специалисти без назначения, които с мегафон да ми записват жития и

бития. По високопланинските райони сноват с упоритостта на геолози, пак с магнетофони и пера студенти-графомани без никакви начални връзки в кафенетата. Тези неизбежни труженици след това ми носят добросъвестни дешифровки, измежду които моите дегустатори харесват и селектират най-доброто, най-неочакваното, аз го връчвам на моите стилизатори, после на моите композиционисти, после на моите диалогисти, после на моите атмосферисти, докато се получи напълно мое собствено звучене. А сценаристите ми ги изготвят предназначените режисьори срещу 50% възнаграждение (без данъка).

Например реша да напиша морска повест. Действието трябва да се развива в малък португалски град, провинциален и приморски, понеже това е типично за страната. Герои ще бъдат двама контрабандисти и една проститутка, които възмутени от лицемерието на католицизма, се осъзнават и намират пътя а борбата.¹

Резюме от блестящо намерения се преписва в десет екземпляра. Моите служители от документацията, всеки според документацията си, се нагърбват със специална задача и след час ми докладват. Океановедът ме информира какво е „море“, с всичките му физически, стопански и морски свойства, каква атмосфера носи то и как се използва пейзажът му. Ихтиологът ми изброява и обрисова рибния наличен състав в португалските териториални води. Географът ми посочва къде се намира Португалия, защо се намира там и с какъв език си служат туземците: наследствен или наложен от империалистите. Фолклористът ми изяснява корена на вярванията и обредите. Социологът ми изнася трактат какво съсловие представляват контрабандистите от професионално и етично гледище. За проститутките не са необходими разяснения.

И така само за петнадесет минути аз съм напълно подготвен. За ад получа настроение и за да се предразположа една от секретарките ми пуска магнетофонен запис на „Аудио, Лисабон“ от Шабрие, изпълнен, разбира се, от Далида. От Далида зависи дали да започна. И аз се впускам да творя.

Вечерта секретарките преписват четливо повестта ми, без каквито и да било стилови и правописни грешки, понеже щатният ми коректор предварително ги е очистил, и на другия ден тя се дава за печат.

Но аз работя по системата: никой от предишните не знае у кого ще попадне материалът и през колко етапа ще мине.

1. Тази моя повест се оказа пророческа: след петнадесет години моите герои осъществиха цяла революция. Редно е сега да ме преведат на португалски.

Трябва да призная ведущата роля на критиката, която е била винаги определено и исторически-оправдано ласкава спрямо мен. Но аз тъй лесно не се замайвам от нейните хвалби, впрочем те сега за мен нямат никакво значение, защото аз вече съм завъртял машинката и ако някое критиче с временно жителство и институтски амбиции се опитва да я спре, като си въвира писалката в колелата ѝ, ще счупи не само писалката, но и ръчицата си. Това е до обективната истина на въпроса. Субективно погледнато, аз ясно съзирам моите грешки и имам достатъчно вътрешни сили и платени хора, за да ги замажа. Казано откровено, всички мои герои са схеми.

Това още, шшт... никой не го е забелязал, защото повечето ми колеги пишат схеми и читателите така свикнаха. Но аз гледам исторически и реших да взема мерки. Трябва да оцветя и психологизирам героите си, като им изработя характери. Човек без характер се запомня лесно, но литературни герои без характери не се помнят даже и от автора им. Пък и потрябвало му да ги помни, щом са негови?

Водим от тези подбуди, аз реших че е крайно необходимо да си наема още един служащ, който да изпълнява сложната и деликатна функция кадровик на моите герои. Какъвто и да бъде човек по професия и разбираня (макар че днес в професиите има известно текучество), той все пак представлява някакъв характер: я заядливец, я грубиян, я малодушен, я подмазвач, я доносник, я скъперник... Аз не съм съгласен с Радой Ралин, който твърди безочливо, че в наше време нямало установени, изкристализирани характери, а хората били само временни носители на една или друга постъпки и явления. Просто като, които всеки ден си ги погълнеш, само че не с питиета, а с явления...

Аз ще изисквам кадровикът на моите герои да ми изготвя необходимите за тях характеристики.

Дадох обявление в пресата, по радиото, телевизията, върху стадионните парпети, дори по градските калкани. Явиха се доста хора, повечето случайни и неначетени: никой от тях не бе запознат поне с една моя книга.

За щастие след два месеца при мен дойде и се представи с видимо достойнство някакъв прекалено стар мъж, облечен в антична туника.

– Знаете ли задачата си? – попитах го, преди да отвърна на поздравите му, за да се отърва по-бързо от него.

– Предполагам, че да! Вземете ме на едномесечен стаж, за да се уверите.

– Носите ли препоръчителни писма?

– Че то без ходатайства – изфъфли старикът – дори и клисар в църквата няма да те назначат. Ето, тук ми е автобиографията, заедно с препоръките на Аристотел, Цицерон и Лабрюйер.

Кандидатът бил роден на остров Лесбос. Брадата и мъжественият му вид доказваха непринадлежността му към движението, възникнало върху този остров. Като млад е бил изпратен от тиранина Деметриос Полиоркетес на временно продължително пребиваване в превъзпитателния интернат. Хм, пада му се, кой му е крив, като не се е постарал да опознае природата на тираните. Те, докато спечелят народа търсят мъдrecи, писатели, философи, за да им създават авторитет, а после щом си укрепят престола, изкъшкват всичко по-културно, заменяйки го с всичко по-ласкателно... Въпреки това той успял да напише двеста и четиридесет книги, без да слага пред старите си съчинения други заглавия и така систематически да ги пробутва като нови.

Под биографията се гушеше свенливият подпис **Теофраст**.

Скочих възмутен от наглостта му.

– Вие! Великият Теофраст! Елинът с божествена хубост на словото... Не, за нищо на света! Не мога да ви взема, неловко ми е да бъда шеф на сто пъти по-способен подчинен.

Теофраст се усмихна мъдро:

– И в живота се случват тези работи, не само в изкуството.

– Но вие ще ми подронвате авторитета пред всичките ми служители?

– Който дава служба и хляб, не може да няма авторитет. Ето, аз желая да постъпя при вас.

– Не, просто ме е срам! Бих се чувствувал нищожество пред личността ви...

– Но за мен ще бъде чест!

– Да се чувствувам нищожество, нали?... после, на вас защо ви трябва да работите? Вие вече сте постигнали всемирна слава, преведен сте на всички езици, които уважават себе си, пък сте се потрудили да достигнете солидна възраст. Както пише в биографията ви, вече карате 2233-ата си годишнина!

– Толкова! – кимна старикът – Ала искам да поработя още 67 години, за да ми излезе пенсията. Знаете, нас, безсмъртните, ни пенсионират малко по-късно. И по-трудно, защото има много кандидати... Моля ви се, вземете ме, аз ще ви върша много работа, ще ви пиша десетки страници и никой няма да узнае това.

Молбите му бяха толкова настойчиви и софоклевско-

същераздирателни, че аз склоних. Все пак самочувствието на човека-шеф се повишава, когато прави услуги на класици.

Теофраст се затвори в една уединена стая и работеше от сутрин до вечер по античен начин: тогава не имало осемчасов работен ден! Всяка нощ, когато служителите отдавна бяха напуснали работните си помещения, той ми представяше по едно кадрово досие за различен човешки характер. В края на месеца характерите станаха тридесет и един!

– Че вашите характеристики – не можах да се съдържа-бяха тридесет?

– Този път реших да надмина себе си – не се усети как ме прекъсна Теофраст. – Но сега е друг време... Човешките черти се умножиха. Само с буквата „А“ са изброени 75 такива – пороци или добродетели, вие сам ги определяйте...

Старикът е полудял!... Че кой днешен писател борави с толкова голям брой характери? Пет, шест, седем-разбирам, но тридесет и един и повече?... Ако продължава така, за една година той ще ме натътрузи, тъй като за класиците няма почивен ден, триста шестдесет и пет характера, за две-седемстотин и трийсет, след което аз ще бъда принуден да попадна в едни непроходими психологически джунгли.

Размислих една нощ, след това повиках Теофраст и го уволних по непригодност. Мотивирах се със съображението, че има и по-млади от него, има нови кадри, на които трябва да се дава път. Той се съгласи в края на краищата и след като се сбогува с една трагическа антична усмивка, си тръгна... Тридесет и едното кадрови досиета ми остави за спомен. Пък аз в разсеяността си забравих да му изплатя полагаемото му се възнаграждение... Нищо, ако му дотрябва, той сам ще си го потърси.

Разгърнах досиетата, зачетох ги и... се събудих... заозъртах се, запозях се...

Няма нищо необикновено – беше първата ми мисъл. Сън като сън. Да го обясняват Фройд и стотиците нашенски фолклорни съновници. Но най-обикновеното дойде, когато се обтегнах и разкърших ръце. В лявата ми длан лежеше бележникът, а в дясната ръка стисках молива. Разгърнах заинтригувано бележника. Целият ми сън го имаше дословно стенографиран. И най-важното: кадровите досиета, характерите на Теофраст.

Прочетох ги, видяха ми се достойни за преписване без литературна обработка, затова ги поднасям на вас, драги читатели. Гарантирам ви, че те са дословно такива, каквито ги е сътворил класикът. Негови са

авторските права, негова е и отговорността! Аз претендирам само хонорарът да бъде мой! Както правят всички литературни изследователи, когато публикуват писма на класици.

Ограбил съм бил труда на автора? Нищо, и моя труд ще ограбват след векове. Никой труд на света не остава неексплоатиран! Е, какво, подкован ли съм теоретически?

1959 г.

КРАЙ

© 1959 Радой Ралин

Източник: Словото
Набиране: Венета Начева

Публикация:

Радой Ралин, „Кадровикът Теофраст. Сатирични есета“, С. 1987

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/5950>]